

2668

సమీక్ష

జ్ఞాతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బిల్కసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 11

రాజ్యము హిందూ ప్రవరము 16 3-1988 (1-4-1988)

సంచికలు 10, 11

— ఈ సంచికలో —

1. రవివర్మ చిత్రాల్లో కరుణారసం	..	1
2. శ్రీ సాహిత్యభారతి	...	8
3. ధూర్జటి చేసిన రాజదూషణ	..	6
4. వేముగంటి సాహితీ సమాలోచన	..	8
5. జలిబిలి పలుకుల వెలది - కైసరుల కైమోడ్పులు ...		9
6. దీనకల్పద్రుమ శతకము - సమీక్ష	.	18
7. ఆంధ్రము - తెనుగు - తెలుగు	..	16

రాజీవు సంచికలో - గౌరవీలైన, బావీరాబా అసంపూర్ణ నవలలు, సంస్కృత సాహిత్య చరిత్ర, కథా చక్రవర్తి చింతా దీక్షితులు మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 రేడియోలో ప్రచురింపబడును.

చలనా : సంవత్సరమునకు రూ. 12.00.

అర్ధసంవత్సరమునకు రూ. 6.50.

విక్రయకర్త

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు నీతారామశాస్త్రి
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

రవివర్మ చిత్రాల్లో కరుణారసం

— టి. జి. శ్రీరామమూర్తి

“ఏతోరసః కరుణ ఏవ నిమిత్తభేదా
ద్విన్నఃపృథక్పృథగ్వాక్రయతే వివర్తాన్
ఆవర్త బుద్ధుడ కరంగమయాన్ వికారా
సంఖో యథాసలిల మేవ హితత్వమస్తమ్”

అని భవభూతి మహాకవి కరుణరసాన్ని
కొనియాడి దాని మాతృ స్వరూపాన్ని
వివరించారు. ఒక వ్యక్తి ఎంతకఠిన వ్యూహ
యైనప్పటికీ అతని తీవ్రతకాంతలో కనీ
సం ఒక్కసారైనా కరుణ రసాకృష్టుడు
కాక తప్పవన్నట్లే, కవి యనిపించుకొన్న
దాని కావ్యాల్లో ఎక్కడో ఒకచోట
కరుణానికీ తావుండక తప్పదు. చిత్రకా
రని చిత్రాల్లో కరుణరసాన్ని పోషించిన
చిత్రాలు కూడ ఉండడం సహజం.

సుమారు రెండువేల సంవత్సరాల
నాంచి చేదీప్యమానంగా వెలుగుతూచచ్చి,
పందొమ్మిదో శతాబ్దాంతానికి అరిపోతో
కున్న చిత్రకళాజ్యోతిని చూడవోవో,
వచ్చి ఎగద్రోసి, వెలుతురు ప్రసాదించ
జేసిన భవభూతి, అధునిక భారతీయ చిత్ర
కావ్యల్లో తనకంటూ ఒక స్థానాన్ని,
ప్రత్యేకతనుసంతరింప జేసుకొన్న మహా
కవి మహాకవి, చిత్ర కళారాధ

కుడు రవివర్మ, ‘రవివర్మకే అందని ఒక
ఒక అందానివో!’ అన్నంతభావంతోని గడిం
చారు వీరు.

రవివర్మ అనేక పురాణాల్లోని, కావ్యా
ల్లోని ముఖ్య పాత్రలను, సన్నివేశాలను
ఆధారంగా చేసుకొని తన చిత్రకళా
నైపుణ్యంతో అనేక పారాజీక చిత్రా
లను నిర్మించారు. వీరు పురాణ కథా
విషయ చిత్రాలను నవరసాలుల్ని పడు
నట్లు చిత్రించారు. రసోత్పత్తి విష
యంలో కవికంటే చిత్రకారుడు ఎక్కు
వగా శ్రమించాలి. చిత్రకారుడు కూడా
శృంగార రసోత్పత్తి కలుగజేయడం
కంటే కరుణరసోత్పత్తి అధికంగా శ్రద్ధ
వహించాలి. శృంగారం కావ్యప్రకృతికి
సంబంధించింది కాగా కరుణం అంతః
ప్రకృతికి సంబంధించింది. చిత్రంద్వారా
కరుణరసోత్పత్తి కలుగజేయడం పరిణా
ప్రజ్ఞలైన కొందరు చిత్రకారులలో సాధ్య
మవుతుంది. అట్టివారిలో రవివర్మ అద్యుడు,
ఆరాధ్యుడు.

రవివర్మ కొన్ని పారాజీక చిత్రాల్లో
కరుణరసాన్ని ఎంతో సామర్థ్యంతో

పోషించారు. వీరు చిత్రించిన అనేక
పారాజీక చిత్రాలకు రూపకల్పన చేయి
దలచినాట్టి అక్షిప్త సరసింహంగారు అంతా
చిత్రాలను మాలికల్లో అభినయించి కథల్ని
రసాన్ని ద్వీగుడి కృతంచేసి మహిమగా
తారస్థాయికి చేరారు. ఆ విధంగా చిత్రి
వర్మచే చిత్రించబడి, అక్షిప్త సరసింహం
గావితే మాలికాయాపం దాల్చిన కరుణ
సోమిత చిత్రాలను పరిశీలించడమే ఈ
వ్యాసోదేశం.

రవివర్మ చిత్రించిన ‘మహానీలకన్యా
గణ’ కరుణరసోచిత చిత్రాల్లో ఒకటి.
ఈ చిత్రంలో మహానీలకన్యా అన్న
బడి బాలుడైన కుమారుని చంపడానికి
ఉద్యుక్తుడైన రుక్మాంగడిడు, పాత
ప్రక్కనే మూర్ఛపడిన వింధ్యావళిదేవి,
ఆమె ముట్టు ప్రజలు సుమర మెరిరితగా
చిత్రింపబడ్డారు. అయితే చిత్రసమూహ
వలన అందరినీ ఆయాపాత్రల బహిష్కా
కృతినిబట్టి మూలమే కరుణ రసోత్పత్తి
జరగజేసింది. ఈ చిత్రం చూడ ప్రభావం
లైనట్టివాడు రుక్మాంగడుమతే మహా
కవి ప్రాణి కరుణరసాన్ని ద్వీగుడివర్మ

య. మాలికలో ఆయాపాత్రల మనః
స్థితిని చిత్రించడం వలన కరుణ
నిన్ని మరింత వివరంగా చిత్రించడా
నికి అవకాశం ఉంది. రుక్మాంగదుని చంప
నికి ఉద్వేగపడుతూ గుంధార్వవలీడవి
లకు కారణమైన మోహినిని,
మూ

పాపలకు మెసల్తూ గొడ్డాలైన యీ
ప్రేమిని, 'తే కానక లభియించె! చా!
కా! నీ, తేత్రవడిక ధాల్లె పై,
ండక నిలుకంక తేర్చు'

ని పెల్లవికిన కోకాన్ని ఆపుకోలేక
స్వపడింది.

వలం విమిత్రం తనను జంపడానికి
గ్రీవుడైన తండ్రితో ధర్మాంగదుడు
బంబుమై నాకంఠంబును ద్రుంచి,
కేమునెనక నిల్చుకొమ్మ' అనే (వసి
లని) మాటలు వింటే వృద్ధులకు కద
మౌనుకుందా!

కర్మకపురుషుల చిత్రంలో తనను
సెట్టి పోవుతున్న కుర్మక మనక
కున్న పురుషుడు చిత్రించబడ్డాడు.
చిత్రానికి మాలిక బ్రాహ్మ సెట్టివారు
శ్రీ వెంటబడిన పురుషుడు 'పోదు
పైదలికే చనుటతో సరిపెట్టక,
బ్రాహ్మణ, యువులను దోచుకొంటు
ంటుంది మింటికి నాకేకెట్టులా,
శ్రీ మణినిల్చు?' నని వృద్ధులకు విదా
గా రోదించా డని వర్ణించి కరు
న పోషించారు

జలవిలాపం, అనే చిత్రంలో అసు
రాలొప్పుయిన ఇంద్రుడువలన పట్టుకొని
యెన్ను అలాడు చిత్రింపబడ్డాడు. ఈ
సాహసాధారణం తేసికొని సెట్టివారు
కన అజలవిలాపం అనే మాలికలో
మంజునాథుడు కుర్మకానికి చంపి
తలంబున ఇంద్రుడువలన తన అంకంలో

చేర్చుకొని అలాడు ఈ విధంగా చూపు
స్తాడు.

'నిజముగ జీవముల్ దొరగి
నీవు ననుక విడనాడిపోతివే,
బుజామతి, యోగురూపవతి
యందునుతీ, నుక్కతీ, సతీ?

.. ...

గజగమనా అకాలమృతి
గంటివే! అయ్యయ్య! అయ్యయ్య! అయ
య్య! జగతి శౌంధిసక విడుచు
చుంటివే! నమ్మకం బాలం, ఈ

ప్రజలకే నేల! యెలసిరి?
రాజ్య మిట్టికి? తన కుల? యా

కృతానిటుమీదట, దళర
థా! యువ కన్యకె? నాథ! యంచును
దృఢయగ కాంతరస్థితిని

బొందు నెవ రనుచుక .. లోచనం
బుజుల కక్రపులో హిమము
పోలిక దోచుటకేసి గానీచే
గజలిజయైన మోము నెడగా

గడుఁబాచిన బాచుయగ్మమున,
గజగజలాడుమేను, నధి
కంబన నారికి గురులై చెలం
గజదునిభంగి నేడెప్పు; అది
గన్గన, తొలయినం గరంగ వే?

ఈనీతిలోనున్న అజానిగోడు వింటే రాత్రి
నా కరుగుతాయంటే ఎంత పాపంబొ
డయ్యెనా చరింపక మానరు కదా! ఈ
చిత్రంద్వారా అటు రవివర్మ, మాలిక
ద్వారా ఘట సెట్టివారు కరుణరసాన్ని
'న భూతో నభివ్యుతి' అన్నట్లు వరి
పోషించారు.

'నీ కా శోకం' అనే చిత్రంలో
అశోక వనంలో విలసిల్లున్న నీల చిత్రించ
బడింది. ఈ చిత్రమధారంగా నీల విల
సిల్లుకు తీరును, స్థితిని అక్షిప్తపరచినాం
గారు మాలికలో వృద్ధులగా వర్ణిం
చారు.

'కన్నులం, బృహదతి సాంద్రధారలు గ్రు
వింపగ, స్నానము లేని శేనుక

అమృతమున కాంకాలముగ
మబ్బున మోసిన చంద్రులైనడిక
శుభము తోటంగు మోము తన
శోకము తెల్పు, నశోక బాలిలో

ర్భుషము దృవకర్ణులించడిన
చాచ్చుననుండె విచల్ల చిత్రయ'

ఈనీతిలోనున్న నీలను చూస్తే కంట
తడిపెట్టని వారుండరు. దా. మని ఇక్కడ
కరుణాని శేమి కొడుకే?

'దమయంతి విలాపము' అనే చిత్రంలో
అరణ్యం మధ్యలో ఒంటరిగా విలసిల్లుకొ
దమయంతి చిత్రింపబడింది. ఈ చిత్రా
నికి మాలికాపరంగా రూపకత్వన చేస్తూ
సెట్టివారు దమయంతి యొక్క దయనీయ
మైన స్థితిని కళ్ళకు కట్టినట్లు వర్ణించారు.
భూరారణ్యంలో నలవించే ఒంటరిగా
విడిచిపెట్టబడిన దమయంతి

'ఈ! నాథా, కరుణాసనాథ, యిటుల
వ్యాధింబుగా నమ్మని
ర్యానుద్యంబయినట్టి భూరవనసి
తుక దింతి చన్నావే! యే

నీ నామితగలట్టి నీకరుణ యే
నీ నీడు ప్రేమంబు ? ..

ప్రాణేశా ఇక నాకు దిక్కెవరు? ...
మేనో శంసన్న తెగం

గానీ చేతను ద్రుంచిపోవునెడ ని
క్కెవ్వంబు లేకుండు? ఈ

కామం బాసిన యోదగీరి నయలించి
గాంతుండ, నీవుండమిద,

గ్లానింబొందిరి, గాళ్ళు మండె, నికదా
కన్ దుర్భరంబు'

అని రోదిస్తుంది. ఈ రోదన చిత్రంలో
మనకు వినిపించుకుందా! ఇది విన్న ఎవ్వరి
కైనా వృద్ధులకు నీరసంబు కలుగ

శాస్త్రవత్సాసినూ సర్వత్రా నీని గ్రహా
శానికీ శేటి యువకులు కంకణం కట్టు
కోవాని నూచించటం ముదావహం.
శ్రీరామంగారి శుష్కతరంపై గల
ఎక్కువ ముక్కురవ తావ్యానం మచ్చు
కునక.

తాటిని నుండి పేరవారరవ వ్యాక
రణ చాటిని శ్రవవాళావు మలుపులను
అందంగా చిత్రించిన కలంకవంశ గల
శ్రీరామంగారు వృత్తిచారణాంబుధిని
తరచి పొందిచ్చి అందించిన వ్యాకరణా
మృత భాంధుల వాల్మీకివ్యాసం.

కళయ్యా, కాస్త్రమైనా వాటికొండ
కొమ్మరినిల్లికెలిగేది తాత్త్విక దర్ప
నశే. వ్యాకరణ దర్పర ప్రతిపాదితసోఫుట
వావాన్ని పరిశీలిస్తూ శ్రీరామంగారు సోఫుట
కట్టనిర్వచనము, శబ్దాద్వైతము, పరాప
త్యప్రీత్యుపాద వర్ణనము చేసి 'వ్యాక
రణ' మనే సుసూక్తిరము వ్యాసా 'పర'
అనునీ నిర్ణయింపబడిన పోఫటాన్ని
బట్టింప చేశారు.

కలింగాంధ్ర కవిత్వంగవుడైన శ్రీభోగ
రాజా నారాయణమూర్తిగారి కావ్య
ప్రహార 'ప్రత్యక్ష రాఘవాన్ని సింహాస
నాకనం చేస్తూ శ్రీరామంగారు కృత్రి
కర్త చూపిన తెలుగు మెలకువలను వాటి
సాధారణ స్థితిని, రచనాశీలాన్ని పరిశీ
లించానికి పరిచయం చేస్తూ, కరుణరస
మాధుర్యాన్ని చవిచూపారు. భోగరాజా
గుండెల్లో గోపన్న గుడికట్టుకున్నాడు.
శ్రీరామంగారి గుండెల్లో భోగరాజే బి
రాడై విరాజిల్లాడు.

చదువరికీ కావలసింది 'భాషావార్తం'
భాషానిమితుదామంతో దానన భావ
మోత్రం కావ్వలం. చిరంతన సత్యా
అతో జూడిన భావాలను వెల్లడించడానికి
వయో భాషాభేదం ముగిస్తూ ఆని నియా

పించింది తోడవత్తు. ఈమె ప్రాంచి
భాషలో నవలప్రాసిన ప్రభుమభారతీయ
నవలామణి. అంగ భాషలో సైతం అనర్థ
రంగా ఉపవ్యవించగలిగి, పాశ్చాత్య
భాషాసౌందర్యాన్ని ఆకళింపుచేసికొని
తోడను గూర్చి రసరమ్యముగా ఆమె
రచనలోని అందాలను తెలుగున కంది
ంచిన శ్రీరామంగారి సత్కృష్టి సదా హర్ష
ణీయం. వీరు అనువాద రచయిత్రుగా,
స్వతంత్ర రచయిత్రుగా తోడవత్తుచేసిన
భాషానివా ప్రతాన్ని పట్టించారు. భార
తీయ సంస్కృతికి, విజ్ఞానానికి జీజుగుదిద్ది
మెరుగుపెట్టి అగ్రతాంబూలం అందుకున్న
వియమీతులే తోడవత్తును కేవలం రెండు
దశాబ్దాల చిరుకప్రాయములోనే ఆమెను
బలిగాన్న విధిని శ్రీరామంగారు కపించి
నంతకుని చేశారు. తోడవత్తు వారి వాక్యశక్తి
ముటువంటిదికా వుంది!

తొమ్మిది వత్సరాల నిండకపుర్యమే
జేదాధ్యయనంలోను, స్వార్థంలోను
సంస్కృతములోను ప్రకంసనీయుమైన
పాటవాన్ని సంపాదించి, దేశోత్తము
లుగా కాస్త్రరత్నాకరులుగా, మహా
మహాపాధ్యాయులుగా రూపొంది విజయ
వగరక్షిరి కీటుంగా తెలుగొందిన అపర
తాత - శ్రీ తాతా ముఖ్యరాయుడుకాస్త్ర
గాయ. కకాబ్రహ్మర్షిలైన వీరు నుభుప్రసా
దంతో చిత్రప్రభలు తెదజ్జలారు. చేటి
మన కంకరమతానికి పూర్వయాతమైన
ఉపనిషద్వివారణ తొలి రూపరీపాళాడు.
దక్షిణాదినిపున్న విశ్వవిద్యాలయాన్ని
రాయుడు కాస్త్రీస్థూరకోపన్యాసాలన్న
శ్లోకతో ప్రతిరీటా వ్యాకరణాలంతా
కాస్త్రప్రపంగాలు నిర్వహించాలని
సూచించిన శ్రీరామంగారి కాస్త్రీగారి
పట్టగల గౌరవప్రదత్తులు తెల్ల దొడు
న్నాయి.

అణి మెరుగు ముత్యైత్ర బాహురపు
ముగ్గులను ఇంద్రప్రస్థపుర వర్ణనలో చేతు
కుర చూపాడు. దాన్ని మించిన మించు
పల్లి వర్ణనలో 'సరములు గూర్చు ముత్తి
యాత్ర బాణాలని గృహంబుబున్నుంటు, శ్రీ
నిడదవోలు వెంకట్రావుగారు తెలుగు
పాటల పండితులతో మించిపోయారు.
కృతిఅగ్రహారంలో ముడిగుడిబడిగడై
అంగడి ఉండే వటు. కలింగదేశానికి వెం
దిన ప్రాచీనగాథల నిజని తేనెసోనలు
కురిపించారు నిడదవోలువారు. త్రాగుడే
తేని ఆ మించుపల్లెలో తెల్లనైట్టి తర
వాణి తేటను ఉటుంకించిన శ్రీవెంకట్రావు
గారి మాట అటుంచి అటువంటి పద్యాల
నుదాహరించిన శ్రీరామంగారి తేటవిదను
తెలుగు ముక్కువను మెచ్చుకుండా ఉండ
లేను. స్వభావోక్తికి పట్టం కట్టిన యీ
మించుపల్లి అవర్ణాలు శేటి గ్రామాంత
సైతం ఒజ్జువారు లని లెప్పకతప్పుడు. నిడ
దవోలువారి తెలుగుబానుడినై గల అధి
కారాన్ని శోదావారణముగా విమోచిం
శ్రీరామంగారు తెలుగుభాష, తెలుగు
కల్పాంతో వ్యాపాన్ని ముగించి అవరంజి
మువ్వల తెలుగుదనమునై తమ ముక్కురవను
ప్రకటించారు.

దీనాకండని, దీనాకానియని ప్రభు
వుతో శ్రీరామంగారి కలము దాగిదు
ముతలాడింది. ప్రకృతిలో పరమాత్మను
చూ (పి) మూనే పగులు మానవుని ప్రతి
నిధిగా ఆదేవం చెందుతూ ఒక్కక్షణ
మైనా మనం యిద్దరము విడిపోకుండా
వుండే మనోఅట ఏదైనా ఆడుకుందా
మని నవధాకక్షిలో స్ఫుర్తకక్షి ప్రవీ
యైన వరుణునిలా దైర్ఘ్యగా వెన్నవం
గి తో వ్యాకరణోమగా మునుకునై
కోరటంజూ శ్రీరామంగారి వెన్నుకును
వ్యక్తమూర్తిని ఆత్మాశ్రయ కవిత్వానికి
మార్మిక వాదానికి మచ్చుకునక యీ
దాగుడు మూతలు. ఇందులో సైతకో

పైరీ మీ దాగుడు మూలలకు సాక్ష్యము లిలికించి, చాత్రాని కీ వ్యాపకము చేసెదన్.

కళాప్రభులైన తండ్రికొడుకులు మురళీపురి. గిడుగు వెంకట్రామయ్య పంతులుగారు, వెంకట సీతాపతిగారు కిరామంగారి కలము నుండి తప్పించుకోలేకపోయారు. అనేకం చేసి, వారెవరూ గారి కలంకన్న సామగ్రిలకు మునిగి ఆన కలంచారం చేశాక బాటంటుండేవారి సవర గ్రామకు వాగమళాసమయైన శ్రీ వెంకట రామయ్యగారిలో హిందూకోసమి మాపారు. భారతీయ భాషలపై పరిశోధనగానించి, 'లింగ్విస్టిక్ సర్వే ఆఫ్ ఇండియా'లో చిరంజీవియైన గ్రియన్స్ కిరను పైతం సచివాలయ పరిశోధకునిగా చేరెత్తిమాన 'పరేంగ్ - రేయి' అనే కైత్రు ప్రాంతపుకొండ భాషను తేర్చుకొని నిరూపించి, పరిశోధక సమ్రాట్ గా వన్నెకెక్కిన సీతాపతిగారు కిరామంగారికి ప్రీయతములు.

దాగుడుమూలలాడిన కిరామంగారు ఒకటి తీకే గుండె పైట హుందా అన్నట్లు 'పాపాయి' లో పాపాయిలా కలసిపోయారు. అపర కల్పిత పోయారు. లాల్ మోరే లాల్ కీ జత దేవభూతలారా లాల్ దేఖన మొక గం ఈ, మెరి హాగయి లాల్ అన్నా దానాడు కలియ, అంటే విడ్డ నాడు ముద్దవిడ్డ, ఎటుచూసిన ముద్ద విడ్డ! విడ్డను చూడగ పోకగ పోతే ఆ విడ్డనెత్తి ఆహ్వానించు. కళాకపటం తెలియని పిల్లల దేఖదు వల్లనివారి, మదిరామంగాయా అటువంటి కరుణా మయాలి అడుగుడునూ ఆశ్రయంతో నుంచెత్తిన పాపాయి రచనలూ యూ యూ కాల్ విచ్చెల్లెన్, దట్ కెక విచ్చెల్లెన్ అన్నవిని అద్దంపట్టారు.

ఈవ్యాసము సాహిత్యభారతి నుదుటి లిలికించి.

ఇదీ భావపక్షం. ఇది కళాపక్షం చూద్దాం.

శ్రీసాహిత్య భారతి ఎడవయ్యెడపై సహజబుధుర కవిబోధన విడ్డడు మాట మృత్యో ఊతులాడు తున్నాడు. మహా పోతలంటి కిరామంగారు క్రిందనుండి ఎర్రకలువల్లాంటి ఒక రాతలో శ్రీవాణి చరణారవింధ మరందాస్వాదన సమాపాదిత సాహిత్య వ్యాసంగ వివోదంతో కొట్టొచ్చిపట్టు కనిపిస్తున్నారు.

సాహిత్య విద్యాప్రవీణులు, భాషా ప్రవీణులు కన్నుల అన్నుల మిన్నుల కిడుగు చిందుల అనధానులు పాఠమనసు డా! గోపాలావుగారు తమ శ్రీ భారతి తరివన్నలో కిరామంగారి విశ్వరూపాన్ని చూపారు. కీవాత్య పరమాత్మల్లా! శారదా మందిరములో! సాహిత్య కుటీరము ఒక్కటై అందగించింది. సమాక్షాతం చేసి ఇది అని డా! రావుగారు నిరూపించారు.

'స్పష్టమైన వివరణ, సహజమైన భావ పడుగు పేజీల్లాగా అల్లుకున్న యీ కృతికి మరొకరి సమీక్షణం అనపేక్షితం' అన్న డా! గోపాలని మరలీ వాదవేదంలో మోహనమై పై అంటోండి కలం.

తొలిగా కిరామంగారు మొట్టమొదట రచించిన చక్కచేసడు సామిని, కలం మాలపై దలి కొడలిని, మిక్కిలి కంటి దేవ రస మొక్కటం, తుదిగా గద్యలోకమ గయోదేహ యివ్వకం కిరామంగారికి సంప్రదాయంపై గల ఆరాధన వ్యక్తమౌతుంది భిన్నత్వంలో ఏకత్వానికి ప్రతి రూపం అనునమార్చి మత్స్యమే కాదు, యీ పాత్రం కూడా.

విజయనగరం తమ సాహితీ విజయం నగరం కాగా యీ భారతిలో విలంబ

పోట్ల విజయనగర ప్రాప్త్యాన్ని ఉటంకిస్తూ కాగదార్చిన చేకూరు. కిరామంగారు.

మొత్తం పన్నెండు వ్యాసాల్లో వివిధ భాషా సాహిత్య వ్యాకరణాలపై కిరామంగారి గల అధికారం, మోదార్చం, వ్యక్తమౌతాయి. ఆత్మకత్వ వివేచనలో సారస్వతి స్పష్టమౌతుంది. పోధన ఒక వ్యవసంగగల కిరామంగారు సరస్వతీ సేవ కంకితమై కృష్ణాపత్రిక, సమూహ చన అంధ్రభద్ర, త్రిలింగ, పాచింటి కవితా సమితి రచనోత్సవ సాచిక, కామనీపరివర్త రచనోత్సవ సుచితల్లో వెలుగులనటు కాక ఆకాశవాణిలో ధ్వనించారు. దూరదర్శన్ లో దర్శన మిచ్చారు. ఇందుగల రంపు రేరా అన్నట్లు కవిసత్తులవాల్లో, అనధానాల్లో, సాహిత్యసభల్లో అన్నింటాగా వినెంచారు.

మద్రాసుకున్న వెరగా దొరగా దండోయ్, ఒక్కడే. అరవై అయిదో పేజీలో తొరుడత్తు సమాధిలో భౌతిక కామం లోక! మిస్సింగయినా సమీధిలో ఉండిపోయేడు కాబట్టి కనిపించడు లెండి.

అది శంకరుల మూర్తి ప్రకారం సహి నహి రక్షతి అన్నట్లు వ్యాకరణ భర్త చేసి చేసి చివరగా దాగుడుమూలల్లో ఎందెందు పెడక జూచిన అందందే గల వానిని వట్టుకొన్న ఆస్తికపుంగవులు కిరామంగారు.

అట్టితల్లి అష్టోత్తర శతపత్ర మును సుందరిలా వినగించు కొన్న యీ శ్రీ సాహిత్య భారతి అక్షరామృత వర్షిణిగా భావించింది.

అయితే యీ కృతి కన్నకు కృతినిక కిరామంగ కృతిభర్త వెరకాల్సినవని లేవందా పోయింది. జన్మజన్మల ప్రజ్ఞాతరాళి మోదార్చ సుగ వారాళి,

ధూర్జటి చేసిన రాజదూషణ

— పోలేపెద్ది రాధాకృష్ణమూర్తి, ఎం.ఎ., ఎం.ఫిల్.,

శ్రీ బొబ్బిలివారు పైడికి
ఈ పైడిని మించిన యీ కన్నున కోరి
వలించారు. శ్రీ పైడిరాజా దీనజనబంధువే!
కళాబంధువే, దయాసింధువే! వికలాం
శుల పాలిటివెల్పుతరువే! శరణదారుల
పాలిటి వెల్పుటావే! విరరణ మీ తిమ్మి!
ఎద నిలిచి! మహా విష్ణువు కన్నులిద్ద
కదానికాక మహామూలకాయే! సమాధాని
శ్రీమతిసూర్యుండీ యాతావరంజినితావి.
వరదుడు, సాధుభక్తజనవర్ణుడు, ఆర్త
శరణుడు అన్న పోతిన్న చూపిన పదివేస
ములపామిని మనం ఈవిరరణ కిలిలో
ప్రత్యక్షము చేసికొగలము. అందుకే ఆ
పోతన్నలా తమ యాజమాతనమెప్పు
కొంటూ శ్రీరామండీ మత్తకోకిలైపో
యారు కబ్బుత్తు ముత్రము లందించారు.
మీక విషయము ఖంటాపథంగా చెప్ప
వచ్చు. శ్రీ బొబ్బిలివారు ఇన్నాళ్ళూ
చేసిన మంచిన పండ్లలాగే ఈ కృతి
పతిత్వము వేలకయ్యెను. ముది యీ
విధముగా చిరంజీవియైన శ్రీ పైడిరాజా
గారు, వడ్డోవే.

అమాయకతనూ, అనంత విజ్ఞాననిధి,
అత్యంతాన్నికీ అటపట్టు ఈ అద్భుత
గ్రంథరాజును, నిజాని కిది పుస్తకదూషణ
కానియే. సాహిత్యపాపకలహా, స్వార్థ
కోర్కెల ఫాణితులకోధనా పండితులకు
తలీఫానగ్రంథంగా నిర్ణయించడానికి
స్వవిధాలా సర్వార్థతలూ సంతరించు
కొన్న యాబాత్తమ విశ్వవిద్యాలయాల్లో
గుర్తింపబడి ఏద్యార్థిలోకానికి కొంగు
బంగారుమై విరాజిల్లుగాక! నడయాడే
విజ్ఞాన స్వస్వంగా చైతన్యప్రభుత్వం వెద
బట్టుచున్న శ్రీరామంగారు ముదం తప్ప
ముదిమి లేని కామండికీ కామండి. వీరు
యీ పుస్తకంబిద్దన కని చూడకకా
ప్రశ్నార్థకం.

శ్రీ! కావ్యం యశసేర్గకృతే
వ్యవహారవిజ్ఞే శివేశ్వరశ్రీయే
సద్యః పర నిర్వృతయే
కాంతాసమృత కయోపదేశయతే॥

‘కావ్యం రచయితకు సత్కీర్తిని, అర్థ
లాభాన్ని, పాఠకులకు వ్యవహార జ్ఞానం,
అనుభూతునుండి రక్షణ, సద్యఃపరనిర్వృ
తినీ కలిగిస్తూ కాంతాసమృతమైన ఉప
దేశం చేస్తుంది’ అని కావ్య ప్రకాశికాకర్త
వచ్చుటాచార్యుల వారి అభిభావణం.
కవిత్వ, కవిత, అర్థ-ఈ మూడూ ఆశ్రయ
రహితంగా అభివృద్ధి చెందలేకనే విష
యం సత్యదూరం కాదు. (నిరాశ్రయా
నభోధంతే, కవితా కవితా అతా)

ఏ కవికైనా తన కావ్యం వలన అర్థ
లాభం కలగాలంటే, రాజాశ్రయం, లేదా

సామాన్యజీవితములో తాతలు పిల్లల్ని
కనలేరు. మరిసాహిత్య జీవితములో తాత
లైన కొద్దీ గట్టి బిడ్డల్ని కనగలరు.
శ్రీరామంగారు సాహిత్యపరముగా నిత్య
వసంత జయంతి కంటలు. కళాప్రపూర్ణ
లైన విజయనగరము సంపత్తులకు మిత్రుని
వంటి మిత్రులు. ప్రభుత్వం కంటుంబ
నియంత్రణ పాలించినవారికి బహుముకు
లిస్తున్నది. కాని విశామాన పాతంగా
ఎంతమంది ఎక్కువ బిడ్డల్నికంటే అంత
మంది బహుముకు ల్నిచ్చి సాహిత్యపు
తాతల్ని ప్రోత్సహించాలి. శ్రీరామం
గారు హాడకకళాప్రపూర్ణులుకావాలి.

అరకతాబ్ధమునుండి సాహిత్యయజ్ఞము
లో సమిధయై మాపాంశరము చెంది కవి
తాత్పుత తర్జనలూందిస్తున్న శ్రీరామం

ధనాధీశుల ఆదరణ తప్పని సరిగా
వుండాలి. ఈకారణంగానే కవుల సేవలు
బమ్మెర పోతన వంటివారు మినహారాజా
శ్రయంతో జీవిస్తూ, రాజాభిమతాని కను
గుణంగా రచనలుచేస్తూ కాలం గడిపారు.
ఇటువంటి సందర్భాలలో తమ కాశ్రయ
దాతలైన వ్యవస్థలకు కృతజ్ఞతతో క్షులించు
టం కవి కాదధ్యత. అది వారి కనీస
ధర్మమేకాదా. విలే, కొందఱు కవులు
దీని కవచాదంగా కన్పిస్తున్నారు.
సాహితీ సమరాంగణ పార్వభృతుడైన
శ్రీకృష్ణ దేవరాయలవారితో.

మృకమతియైన యాంధ్ర కవి
ధూర్జటి పల్లెల శేంగెరె నీ
యటలిక మాధురీ మహిమ? —

అంటూ కైవార ముడుకొన్న ధూర్జటి
వారిలో ఒకడు.

గారు. కవిత్వమొద్ద. సాహిత్యపు మొద్ద
మందారం. ఎదవెన్న మొద్ద. వాత యీ
పాతం తదిదూకలకే తల్లింకావటం
తల్లితోకావడమేకాన్న అవృష్టము. ఈ
గ్రంథరాజానికి విమర్శకా గ్రంథము
వ్రాసి మరొకకా ప్రపూర్ణకావచ్చు. అంత
ఎరెగిన మనస్వి, యశస్వి, కవితా
తపస్వి శ్రీ రామంగారి నిజజీవితము కష్ట
లయము అయినా వారిక చిన్నయో
నందనిలయము. ఏమియోన్నాకా నిం
దెట్టి మూఢావతర్యం యీకవి దిట్టత
గట్టిగా నిం దెట్టడము మునుపటి రాధ్యత
కడు స్వతంత్రుడైన కవికి స్వాంత్ర్యము
వేకపోతే కవ్యుని సాహిత్యము కలకాలం
కలకల లాడబడు ఎలా? మెదడుకు మేళ
వెయ్యండి, సెలవ!

ధూర్జటి పరమ శివభక్తుడు. భక్తపరా
బ్రుఖుడు, అతడికి రాయలవారిపట్ల రాయల
వారి కఠిని పట్ల, అభియోగదరాలు సం
పూర్ణంగా వున్నవి. వివక్షలే ధూర్జటి తన
శ్రీకాళహస్తి మాహాత్మ్యంలోనూ,
శ్రీకాళహస్తి కళకంఠానూ రాజ
దూషణ చేశాడు. ఆ చేసిన విధానాన్ని
ఈ వ్యాసంలో పరామర్శించాం!

సారాంశం వన పట్టణాన్ని యాదవ
రాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతడి వద్దకు
చేస్తున్న ఒక దాసి తన విధి నిర్వహణలో
చిన్న పొరపాటు చేసింది. దానికి కోపించిన
రాజు ఆమెకు శిక్షామండలాం చేయిం
చాడు. ఈ గందరగంఠం ధూర్జటి ఒక
తప్పును గావరుగా వ్యవహరిస్తే అంటూ
రాజు కఠిన ప్రవృత్తిని, 'వందంబు పరు
పదనాన్ని' నిరసించాడు. (శ్రీకాళహస్తి
మాహాత్మ్యం, 1.48).

'నా విష్ణు: పృథివీతతి' 'తనలో భగ
వదంశ లేనివాడు భూపాలుడు కాలేడు.
అని మన పూర్వులు గాజ జన్మను క్షామిం
చారు. కానీ, ధూర్జటి రాజుల్ని ఆధము
లన్నాడు, చందాలు రన్నాడు, కీటకా
లన్నాడు, 'భవదుఃఖంబులు రాజీటులు
లనేఁ బ్రార్థించినన్ బాయసే!' (44)
అని వికర్షించుకొని ఆ శ్రీకాళహస్తి
శ్వరునితో

నీ పంచం బడియుండఁగా గలిగినన్
భిక్షున్నమే, చాలు, ని
శేషంబిచ్చిన, రాజకీయాలనే
నేలంపగానోవ ... (21) నన్నాడు,

రాజవర్గంలోనూ, వారి సేవలోనూ,
జాలిచ్చే బహుమానాలలోనూ వున్న ఆన
లతకాలని, నైచ్యాన్ని గురించి ధూర్జటి
ఒక నిర్దిష్టమైన అభిప్రాయాన్ని వ్యక్త
చేయగలిగాడు.

రాజుల్ మర్దులు, వారి సేవ వరక
ప్రాయంబు, వారిచ్చు నం
భావాన్తీ చతురంక యాన రుగ్గీ
భూపాలు లాత్మ వ్యథా
బజంబుల్, తడవేత్తు చాలుఁ బరిత్య
ప్తింబొందిలిన్, జ్ఞానం
క్షీణాగ్రతరీణామ మిమ్ముడయ్యో
శ్రీ కాళహస్తిశ్వరా! (18)

రాజాస్థానాలలో రాజ సందర్శనం
కోసం పండితులు పడే అగచాట్లను, ఆ
రాజాజ్ఞానాని చిన్న చూపు మాచే విధా
నాన్ని ధూర్జటి కండ్లకు కట్టి నట్లుగా,
ఒక ఆర్టికల్ చిత్రించాడు.

'క్షీలిసాఫోలేమ! సత్కృషీశ్వరుఁడు వ
చ్చెన్ మిమ్ములు జూడఁగా
'సతదేవేటి కవిత్వవైఖరిని?' న
ద్య: కావ్య నిర్మాత, త
ర్పుతిథిలో మంచిని తెట్టు పద్యములు చె
ప్పందాత్' డైరీ మమం
గ్రీతమేమామెమ బొమ్మటంబు రథమల్
శ్రీకాళహస్తిశ్వరా! (118)
రాజా రాక్షస మామే
వ్యాక్రమ మామేగ మంత్రాః॥
సేవ కాళ్ళ శ్వరూపేణ
యథా రాజా తథా ప్రభా॥

అన్నట్లుగా, అటువంటి రాజుల వద్ద పని
చేస్తున్న కంచుకి మొదలైన ఉద్యోగులు
గూడ వారికి, అనుగుణంగానే సత్కృతుల
పట్ల దుర్మార్గంగా ప్రవర్తిస్తుంటారు.
ద్వారద్వారములందుఁ గంచుకి జన
ప్రాశంబు దండంబులన్
దోరంకప్పులి బగ్గనం బొడుమచున్
దుర్మాచలాడన్ మిలిన్
వారిం బ్రార్థన జేసి రాజులకు నీ
వ శ్లేషాగాఁజోయ ల
క్ష్యరాజ్యంబును గోరి నీ పరిజనుల్
శ్రీకాళహస్తిశ్వరా! (81)

ఇటువంటి నిజానైన కవులను, దుర్మార్గు
లైనగాలాల్ని సృష్టించినందుకు బ్రహ్మను
సిందించాడు ధూర్జటి.

వేధం దిట్టఁగ రాదు గాని, భువిలో
విద్యాంకులం జేయనే
లా? ధీచాతురిఁ జేసి చేసిన నులా
మా పాటనే పోక తు
ద్యాధాదుల్ కలిగింపనేల? యది కృ
త్యంబైన, దుర్మాన్యతన్
ధీధాత్రిమఁ జేయ నేటి కకటా!
శ్రీ కాళహస్తిశ్వరా! (88)

ఈ విధంగా రాజుల పంచమశేరి,
నానా అవమానాల ననుభవించే బదులు,
మాయిగా అడవులనెక్కి, గండమాలాలు
తీసి బ్రతకటం చేయ గదా! అన్నాడు
ధూర్జటి.

లేవో కానలఁ గండమాల భుజుల్
లేవో నుజుల్? తోయిముల్?
లేవో యేజులఁ బల్ల కా సరగముల్?
లేవో నుదా యాత్మలో
లేవో నీవు? విర వ్రులన్ మమప జా
లింబొంది భూపాలులన్
సేవలో నేమగ జోదులేలాశా? జయల్
శ్రీకాళహస్తిశ్వరా! (48)
ఈపద్యాన్ని చదువుకుంటే పోతవ
వయోదుడు ముగ్ధుడై పడిన,

బాలరసాలసాల వనపల్లవ జోనుల
కావ్య కన్యకన్
నూకల కిచ్చి, యిప్పుడువు
మీదు భుజించుట కంటే సత్కృతుల్
హరితలైన నేమి? 1 వా
నాంతర సీమల కంఠమాల కా
దాలిలైన నేమి? నిజ
దాతనుతోడర పోషణార్హము.
అనే చాలు పద్యం గుర్తుగన వస్తుంది.
ఈ విధంగా రాజులందరైన ధూర్జటి
అంటిటితో తిరుగోవందా, 'రాజు అ
ప్రభావాలనందిన చంద్రాచూల నూడు'

దూకుతూ పాలెవా రని చువల్కరించి, అరాచకం ఎంత హీనమైనదో, అవమాన కరమైనదో వివరించాడు. జన్మజన్మలకు కాదు ఆ రాజపదవిగాని, ఆ రాజ కట్టం గాని, ప్రసాదించవద్దని తన ఇష్టదేవాన్ని చేతులా వ్వాడు.

ప్రాజెడుమ్మరి తెండె జండురుడు రా
ంజెకు పేరుండు దృ
గ్గోతవంబునఁ గాంచె దుఃఖము, వరు
వ్వు బాంబు దామాబనే
యాజంశూరి సమస్త బంధువులతో,
"నా రాజ కట్టంబు చీ!
చీ! జన్మాంతరమందు బొల్లను బాహి!
శ్రీ కాకా పీకారా" (21)

సాధారణంగా కవులు తమ మనోగతాల్ని సూక్ష్మతతో భాగవతమైన పాత్రల వ్యాసావివర్తనల చేస్తుంటారు. రాజనింద తీవ్రతలను కొన్న కవి ఒక దుష్టరాజ సూత్రం సృష్టించి, మరొక కవి పాత్ర భూతరాజనింద చేయడాడు. ఈ పత్రతి ప్రతివృత్తి సూత్రమున్న ప్రబంధాదులలో ఒకటిగా ఉంది గాని, అది లేని ముక్తకము మైన కళకాలో సాధ్యం కాదు. అందుకేనే ధూర్జటి స్వయంగా కవిత్వానిలోనే నిలబడి, శ్రీ కాకా పీకా పాత్రాత్మ్యంలో దాని పాత్ర తీదా మరొక పాత్ర ముఖంగా అనకాకమున్న పుటికీ, స్వయంగా రాజనింద చేడకనే విషయాన్ని వివరించాడు.

తన అడ్డా నంలో, తన ప్రాప్తం చేవికను కొనవాగిన్ని తనను కాకపోయినప్పటికీ, తనకు కనాటియాలైన రాజులను దూషించి ధూర్జటి కంఠమోలెయా అనకారం తలపెట్టినాడా, రాజులు అతడిననే కేక విధిగా సంభావించాడు. ధూర్జటి చేతిక రాజదూషణ అతడి కిది కాదు

వేముగంటి సాహితీ సమాలోచన!

— వ్యాఖ్యాత ముదిగొండ ఈశ్వర చరణ్

'కవికోకిల - విద్యకర్మి' వేముగంటి వరసింహాచార్యుల వ్రాసిన 1947 ప్రాంతంలో 'మిలాన్' పత్రికలో ప్రచురించబడింది. ఆనాటినుండి ఈనాటివరకు ఆయన కవిత్వం కొంత పెరుగుతూ నిరంతరం వాగ్దేవీ నిత్య సూక్తిని సుమధుర పరిమళ భరిత కావ్య వసుమంతలో సమారాధన జరుపుతూనే ఉన్నది ఆయన సుమారుగా 80 కృతులు ప్రచురించాడు. వాటిల్లో ఎక్కువభాగం పద్యకృతులు, వినాగేయ కవితలు - వచనకవితలు - మినీ కవితలు ఉదాహరణ కావ్యాల సాహిత్యవిమర్శ వ్యాసాలు - ఇత్యాదిగా ఆయన కలం వెలువరించింది. 1988 నాటికి ఆయన కవితాతాంకి 40 సంవత్సరాల ప్రాధ. అయినా సమృద్ధిమయమైన రంజిత చేసున్న నిత్య యావన. ఈ కుభసందర్భాని తురస్కరించుకొని లేద 17 జనవరి 1988 ఆదివారంనాడు స్థానిక పాఠశాల కళాకాలలో సిద్ధిపేట సాహితీ మిత్రులు 'వేముగంటి సాహితీ సమాలోచన' ఏర్పాటు చేశారు. ఉత్తయం సాయంత్రం రెండు ఘంటల జరిగిన ఈ సమాలోచన కార్యక్రమంలో పదిమంది వక్తలు వేముగంటి పది కృతులకు గూర్చి సమాఖ్య వ్యాసాలను సమర్పించారు.

ఉత్తయం సమాలోచనకు సాహితీ ప్రియుడు సిద్ధిపేట వార అసోసియేట్ అధ్యక్షుడు శ్రీ ఏ. రామారావు అధ్యక్షత యంలోని నిజాయితీకి, అతడిని అభిమానించి గౌరవించటం శ్రీకృష్ణదేవయ్యాయల సమృద్ధియేతన నిదృశాలు.

వహించగా, సిద్ధిపేట పురిపాలక సంఘం అధ్యక్షులు శ్రీ సామదండి వారిశ్వర ముఖ్య అతిథిగా విచ్చేసారు. ప్రసిద్ధచిత్ర కళావేత్త శ్రీ కె. రాజయ్య జ్యోతికలిగింది సభలను ప్రారంభించారు.

'వేముగంటి సాహితీ మార్పిడి' శ్రీ వేముగంటి అనే వ్యాసంలో శ్రీ కనకరాజు చంద్రాచారి శ్రీ వేముగంటి సంత దాసు బద్దరచనా చతురుడని, తన విద్యను, విజ్ఞానాన్ని వందిమిడితో వందిమిడి సాహితీని, ఎందరో యువకవుల కవిత్వ తత్వసూత్రాలను వివరించి నిలబెట్టిన వాడని అభివర్ణించారు.

వేముగంటివారి శ్రీ కేకా పీకార - శ్రీ గజోదాహరణలను గూర్చి ప్రసంగిస్తూ శ్రీ దాశరథి బాలయ్య తెలుగులో ఉదాహరణ కావ్యముల ప్రత్యేకతను వివరిస్తూ వేముగంటి భావగాంభీర్యాన్ని, భావసౌందర్యాన్ని, భక్తి మోహర్యాన్ని ప్రస్తుతించారు.

తన స్వార్థంత్రయ పరక్షణలో పాక సైనికుల కుసాగి గుండ్రం తూచెండ్లుగా గుండెలకు చుట్టకొని లాహూర్ వరకు తరిమికొట్టిన భారత జవానుల కౌర్యాన్ని ధైర్యాన్ని కీర్తించిన 'ఏర ఫాజి' కావ్యంలో శ్రీ వేముగంటి వీరరస పోషణకు సాహచర్యంగా వివరించారు శ్రీ చితా చంద్రయ్య.

'శ్రీ విశేష విషయం' కావ్యంలో భారతదేశని జిల్లాల్ని భారతీయతను ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ప్రచారం చేసిన విశేషానందం చరిత్రను ముఖ్యమంత్రిగా, మధుర మనోహరంగా వర్ణించిన

తీరుగుచూపారు శ్రీ విశాం శ్రీ కాంత్ కర్క.

1968 లో ప్రచురించబడి స్వీదరాద్రి ఉత్సవం బయటపడుతున్న 'మెడిసింకి' రూపంలో చిన్నదైనా గుండలో చిన్నయని, తలచినంత 'తమవు' పులింది మోదము, కుటించు - కగయరచిత్తోడి కాంటి తేలియలు నింపుకొన్న ముటి కింటి నిర్వాణాలు కలకాలం కలరివాళా' విసిరి ప్రియని అభివర్ణించారు శ్రీ కుటేపల్లి కమార రాజు.

రెండవ సమావేశానికి డా. స్వర్ణ తేంకటేశ్వరరావుగారు అధ్యక్షతవహించారు. మంత్రసిద్ధ శ్వాసవాది శ్రీ ఎస్. తేంకటరావుగారు మాట్లాడి అతిథిగా విచ్చేరారు.

మొగంటిగారి 'అంధ్ర కవులు'ను గూర్చి శ్రీ స. చ. వేదాంతాచార్యులు, 'భక్త రామదాసు'ను గూర్చి శ్రీ ముని గొండ తల్వార చరణ్, 'శ్రీ కావ్య సరస్వతి వైభవం' గూర్చి శ్రీ అష్టకాల రామ్మోహన్, 'గేయకృతు' అను గూర్చి శ్రీ కె. అంజయ్య పోదావూరు ప్రసంగాలు చేశారు. 'శ్వాసకలాపము'ను శ్రీ నంది సిద్ధారెడ్డి పరిచయం చేశారు.

శ్రీ కె. అంజయ్య, శ్రీ సిద్ధారెడ్డిగారు రలు ఆధునిక కవిత్వా విప్లవాను, సామాజిక స్పృహను ఆధారం చేసుకొని వేడుగంటి నిరంతర రచనాశీలి యని, యువకులు ఆయన కృషిని ఆకర్షించే సుఖోపాసన మెచ్చుకుంటూనే ఆయన కృతులు 'తేటి అక్షరాలయ బృహత్పథంతో' తరిగింది నవ్యులు వాటి పూర్వాన్ని, ఉపయోగాన్ని నిర్ణయించడం కష్టమని వివరించారు. ముఖ్యంగా శ్రీసిద్ధారెడ్డి ఆయన సాహిత్య విశుర్యా శ్వాసాలు ప్రాథమిక స్థాయిని చాటు లేదన్నారు.

జిలివిలి పలుకుల వెలది - కై నరుల కై మోడ్పులు

శ్రీ యార్లగడ్డ శశిధూషణమూర్తి

— శ్రీ అయ్యగారి నరసింహూర్తి

సోమవిద్యుతమను తల్లి సురస్వతిగనుక విద్యారంభంతో విద్యార్థులు, కావ్యరచనా రంభంగా కవులు చదువుతల్లి! జోత లిడుతు సర్వకాలాల్లో సర్వశ్రీ కనబడు చున్నది. దీనితోపాటు కావ్యోక్తంగా మోడకోపచారాలతోను, ఆస్పత్రిరాది నాచు అంతోను పూడించు రీతియొక న బడుచున్నది 'మూలామక్షత్రమన సుర స్వతిని ఆవాహనచేసి శ్రవణామక్షత్రమన ఉద్యానం చేయలేనని కావ్యాలు చెప్ప చున్నవి. వేదాధ్యయనమునకు ఉపనిషత్ పురమనున ముందు చదివేటం సహజా చతు, సహనా భవన్త, సహ వీర్యం కర కావస్తా, తేజస్వినావధీరతుస్తు, మోవిద్వి మవస్తా ఓం కాంటి క్వాంతి క్వాంతి'

సభా సమయోజనలు శ్రీ మునిగొండ తల్వారచరణ్ పై ఇరువురు శ్వాసకర్త అను ప్రస్తావనూ వారి అభిప్రాయాలు ప్రత్యక్షరం ఖండించ దగినవిగా ఉన్నాయని, అయినా ఇది చర్చాతేదిక కాదు కాంటి అందుకు పూనుకొడిం లేదని ఉద్ఘాటించారు. ఇందుకు ప్రత్యేకంగా ఒక సభను ఏర్పాటు చేస్తామన్నారు.

'శ్వాస కలాపము' ఆవిష్కరిస్తూ మాట్లాడి అతిథి శ్రీ ఎస్. తేంకటరావుగారు శ్వాసాలు రచయిత పరిశీలనా దృష్టిని, విశ్లేషణకీర్తిని వివరమన్నాయని ప్రశంసించారు.

సభాధ్యక్షులు శ్రీ స్వర్ణ తేంకటేశ్వర రావుగారు మొగంటిగారి రచనలన్నీ పత్య - ధర్మ బద్ధమైన జాతీయతను

(గురుశిష్యులను మో యిరువురను ఈ అధ్యయనము కాపాడుగాక! మోయిన వురను ముఖం నమస్కరింపఁ జేయగాక! మేమిరువురను కలిసి పొందుముగాక! తేజోవంతులమును మోక బ్రహ్మచర్య అన గత మగుగాక! మోలోమోత ద్వేషములు కలుగవంతుగాక!) ఈకాంటి పాశము సురస్వతి ముద్దేరించి చెప్పబడినది. ఇది ప్రాక ప్రాంతమునకు చెందిన విషయము. ఇక తురాకన ప్రతిదీ సుస్పృతికి గలవు లయిన గ్రీక్, లాటిన్ సాహిత్యములలో సురస్వతిని మినర్వా, మూర్తీ మంత్రలేన రూపములలో కొనియాడుట కావనవలెను.

తెలుగుసాహిత్యములో కొంతనూ శ్రు లాగ్నిన సురస్వతి సుతులను పరిశీలించుట ప్రస్తుత విషయము.

ప్రబోధిస్తున్నాయని జాతీయ భావాలతో నిండిన 'తేటి సమాజంలో' శ్రీ మొగంటి వంటి కవుల ఆవసరం చాలా ఉన్నదని అభి భావించారు.

సభకు సమావేశం తలపెట్టా శ్రీ కె. నర్సారెడ్డి కత్తి అభిప్రాయాలను సమీక్షించి, ఇలాంటి సమాలోచనా కార్యక్రమాలను వివిధంగా నిర్వహించి 'తేటి యువకులలో' అధ్యయనాన్ని పెంపొందించాలన్నారు.

ఈ సమావేశాలను సర్వశ్రీ సి. వి. బ్రహ్మయన్, వి. రాధాకీషన్, సరిపల్లి తేంకటేశ్వరరెడ్డి, కె. విధుమాలి గారూ విధ్వసించారు.

....

మేలిమి మంచుకొండ మత
మింతగఁ జాలిన యంచుకెక్కినా
నక్కరి నటించి చచ్చు చతు
రామ్యు నెదిర్చొని నవ్వడేరగా
చాలిక పోగకన్నుల ని
వాఁ యెదిర్చి మొదలు గూర్చు వి
ద్యాలయవాణి శబ్దము
నరలు లన్ సలితింబు మోకున్.'

రిమిడియము, రిపభావ పరిపూర్ణము
నగు నీ కాగేదీ ప్రార్థనము మొల్ల రామో
యగములోనిది. ఈ పరిస్థితి జ్ఞానస్వరూ
పిని. కావ్యాగములైన వైద్యములు
కాగ్దేవతాధీనములగు నే యుండును.
అమె (కు) కృతగతిగిన చాంతు. అమె
నూపయలకు మంజులములు, మధురార్థ
ప్రతిపాదకములైన భావనలు శబ్దములు
శరదంపరగా లభించును.

శరన్ననరాత్రులందు తూజించు నమ్మ
కానిది మహాశాసన, మహాశక్తి, మహాసూ
ర్యుని అనుకేరణలో నిలుతురు.

పై చెప్పిన పద్యమున సతిధర్మశక్తి
కరణమేకతయై ప్రధానోద్దేశ మెయ్యం
డును. సతిపతుల మోసాంక్షరములగు
నశ్చ్యుత బ్రహ్మలే గృహనీయుడు దివ్యుల
మొలుతురు. గృహనిర్వహణమునై పరియ
తచార్థమగుచుండిన విపరమగు ధన సం
పాదమునై అటనట సంపదించుచు పరిశ్ర
మించు పతి యెంటి కరుణించునేక
ఇంటిమరుడు నిల్వఁబించుకొల్పవచ్చు
కన్నులున్న మనిక ఆశ్చర్యమున భాగము
కావ్యముచేయుగా చాలిపోగ కన్నుల
రికాంతల కన్నులంది మగనికి మొదలు
గూర్చుట అత్రమ సతులకు కత్తుకు
ధర్మము.

పార్వతీ తనకావ్యమున కిదిగ నాను
భేదములలోని శాపరీత మొనన దొకటి.
అత్రుడు కావ్యమునకు నాయక నీక యును

చున్నది. ఇదియొక విశేషము. భారత
చాలి స్త్రీ కిచ్చిన స్థాన మొప్పకమైన
దనుట కిది యొక నిదర్శనము.

కావ్యాన్ని సుకుమారై సరిరామచంద్రుడు
కైశోంక ననుసరించి అడవుల కేగ సుకు
మరై నపుడు చంద్రు ననుసరించు చంద్రు
వలె కాశ్యోత్పన్నుల యుద్ధిగు వాడలబడి
అడవుల కేగివది నీత నిరుపవ్రస అనుస
రించినవాడు దవకొంగుడు, శేషుని అవ
తారమూర్తియొనగు లక్ష్మణుడు. సుమిత్ర
నందనుడు.

దివదీయము కింతమూలాదుల సంపాద
నకు, అందుగల ఆశ్రమవాసుల యొగ
తేమ విచారిజార్థము రామలక్ష్మణుల లిరు
వురు వనసంచార మొనర్చి తిరిగి వచ్చు
నేకమ సాదరముగ నెదురేగి చిరునగ
లొలుకు మోముతో మోదమును గూర్చు
వతిప్రకాశిలక మగు భూవాత పాతనం
మానసముల మొనపురికవలె పొడకట్టక
మోనదు.

మొల్ల రామాయణములోని పరిస్థితి
ప్రార్థనలో నీతిగోచరించుట్లుగ నే కందు
కురి యద్రవ వి రచించిన నిరంకుశోజా
భ్యానములోని పరిస్థితియొక్క విలువభవ,
భాషామోచం కామకేరీల విలాసము
ముం. రముగ వర్ణించబడినది.

చెక్కిటపత్తనల్లరి స్ప
జంపగఁ బూని మనోజలేని నా
యకకరఁ దీర్చుకేయకును
నక్షరపత్తీ లిఖింపగావడ
వ్యక్త్యుత్తరములు మృద
యంబున నారత్నప్రకాశనాభుతో
నొకకవిసాళిసవ్య నన
లాత్తగ నవ్వెడు వాణి గొల్పెదన్.

జలజోద్భవుడు సలియగలపై మకరికా
త్రి నల్లని బ్రాయ తలబోపివాడ.
కాని యాత డట్లు నేయక భావనాశీ

నాయకకరీర్ష్యకేయకు అక్షరమౌళికమ
అంకితక చెక్కిలిపై వ్రాసినాడు.
స్త్రీలు ప్రకృతి సహజముగ కాలులు, అం
దెను ఈమె సురస్థుతి. ఈమెకు గోచరము
గాని, గోచ్యవీయము లెబ్బుండును. కావ్య
ననే భర్త అకార్యముచేసినకు కార్యముం
దలి మర్మము నెరిగినచాణి ఒకవిసాళిసవ్య
నవ్వినది.

ఈతార్పియ పురుషార్థవర్ణనమును గని
కొందరు ఏకగింఱకొనవచ్చును. కవి తన
కావ్యనాయకుడైన విరంజనుని విచరునిడి
తన మే స్థాయికి చేరుకొనబోవునది మూలం
చుటకే యెట్టి వర్ణనచేసి వాడనట సుఖం
బసముగా నుండును. ప్రతిభావిభావిత
లైన కవుల రచనలలో అనేకార్థములు
గోచరించుట సాధారణముగదా!

ఏ సతిలాత్మిక నర
లెవ్వరు నొరు మెకల్పలేరు వ
ద్యాపన వాసుడే నట
లాత్మలు లోనుగ నాల్పివృషా

వాసులు పుట్టుక లేరుఁ జెలు
వంబును నేటి చాత రట్టి వా
డినతి మన్యుభావమున
నిల్చి విశేషతరంబు లీవుతన్'

సాహితీజగతిలో కథలకొక ప్రత్యేక
స్థానం ఉంది. ఆ కథాసాహిత్యనీతుల
అనంతమాయకునకు గల స్థానం అపా
మోక్షమైంది. ఇతడు చెప్పే ప్రతివిష
యము మూలంగా నుండడమేగాక పతిత
మనసుల నాకరించి ఆలంబకరమైంది.
ఇతని కిదివ్యు చెప్పతోడ చెట్టనది పది
మంది నడచిన దారికే నడిచియు తన
ప్రత్యేకతను నిలుపుకొనుట యంతనికా
ప్రత్యేకత.

ఈతని కావ్యం భావరాజ్యం. అం
దులొందే పైకవ్యం. ఈతవ్యంలాసాభా
రణంగా కవులు పరిస్థితికిని స్తవ్య

యంగా భావించే సంగీతసాహిత్యకర్త రూపమానుగాని, దేవతాత్మనుగాని, తదితరమైన లాభకాఢ్యదివర్గముగాని చేయక శేవలయ పలుకుతే తెలిసి పలుకుతే కలిమి జలిమి యెట్టిదో బుజావుగా విడిచిపెట్టి వాడు.

సరసంబంధమైన, సురసంబంధమైన అంశములను గూర్చి చెప్పదలచిన వాడీ కవి. పుడమిని నరుడెవ్వడైనాగాని వాటి వవరప్రసాదములేనిదే నోరుకట్టలేడు. మెడతప్పలేదు. ఒకచేళమూటాడేసేర్పినవారైనను చతురముగ మూటాడేసేరగు. లోకమున నీ నుగుములు సురేంద్రులైనను కనబడెను. చదువులైననా, పదవులైననా కొందరు ఒకానొక కాసునా విశేషముచే సాధించెను. అందుననుచారిలో మాచ్చటగా మారుమోటులైన పలుక సేర్పినవారు చాలకన్పడు.

ఈమె కరుణాకటాక్షము చేతనే కళా క్రాంత్యంబువియోగ సుందరమైన జనికళా సంతతమైన జాతీయ నోదినంది ఒక్కడుంటును 'మానిషాద...' అను శ్లోకము విహర్తరమైనది. ఈవిషయమునే ఆనందవరమణుడు 'ఆదికళా: పురాకాంచ ద్వంద్వవియోగార్థ: శ్లోక: శ్లోకత్వ మౌగత:' అని చెప్పినాడు. ద్వితీయ: కంచమే కాకమౌగిని' అను అభియంత్రాక్షి సామాన్యమైనది కాదు.

సాహిత్యాధ్యయనముచేసియు కొందరు కవిత్వము చెప్పసేరరు. దానికి హేతువు దానికి మూలకందమైన ప్రతిభావిశేషం 'చాలా' కొరవడలేదు.

ఇంక కొందరు చదువుసంధ్యలు లేక న్నను లోకకృత్వవలన విరహములో జడత కలిగియుండురు. వారి విద్యా సంబంధి విషయములలో వాటి ప్రశ్నలు చేయగలము అవగాళ ముండదు. ఈ

సాహిత్య సామర్థ్యములు చెందు వ్యక్తం ప్రార్థనకర్తకుకర్త దుష్కృతము కవి సాక ఫలమేకాని అన్యముగాదు.

శుశ్రీతి శేవలయ సరులని మూలము పరిమితిగా వాడు. సురిల విషయమైనను నింతయే.

సరసిజభవుడు, సరసిజనాభుడు, మిక్కిలి కంటివేలుపు నిలుచులని త్రిమూర్త్యుడులు కూడ తమపుట్టుకల మంచిచెడ్డలుగాని, చేరు పెంపులుగాని చెలువములుగాని, గోప్యముగా నుంచలేరు. సహస్రాక్షుడయిన దేవేంద్రునికథ జగమెరిగినదే.

చాటుమాటులు లేక సకల విషయముల తెరుగకల వాడేవి తన ముఖపద్మమున నిలిచి, విశేషవరముల నియమింపని కవి శోచక. తానునుడువు ప్రతికథ కవిశాసన స్వతి అనుగ్రహముచేతనే రమణీయో కృతితో విరిగి వెలుగొంది వలువురక అపూర్వమగు. అన్యోదమను, అన్యోదమను కలంకలేయన నడి భృగ్భక్తివ్యాసం కలవాడు. విద్యాన విశేష మెట్టిదియో వాని అది ఫలించినది.

నేడు మనకు హితము, సన్నిహితము నగు అంగలసాహిత్యములో మహాకవిగా ప్రసిద్ధిపడనైన మిల్టన్ మహాకవియుతాను రచించిన 'Paradise Lost' అను కావ్యంలో మ్యూజ్ (Muse)ను ఈ రీతిగ ప్రార్థించినాడు.

'What is in me is dark.
illumine what is low raise
and support
That, to the night of this
great Arguement.
I may assert, Eternal pro-
vidence
And justify the ways of God
to men.....

Heaven hides nothing from
thy view
nor the deep tract of hell.'

'ఇందు మ్యూజ్' (Muse) (వాగ్దేవత) శక్తిసామర్థ్యము స్వక్తికరింపబడినది. 17 వ శతాబ్దిలో మిల్టన్ వెలువరించిన భావాన్ని అనంతమార్పులు 16 వ శతాబ్దిలోనే లోకానికి కందించినాడు.

భాషలు వేరైనా భావములన్నీ యనదానికి, Great men think alike' అనడానికి ఇట్టి ఉదాహరణలు ఉపలభ్యంకగా ఉంటవి.

కారడ చంద్ర చంద్రుని
చాయల మాయలః బెట్టి మెసియ
సానిన గయ్యమైన తిర
జానాలుగా తనమైన భక్తికా
రీర విభాగమాలిక ప
రిపురగం బిడ కాగమార్తీయ
కారడ ముక్తచుట్టిలి వి
కారడయై విలసిల్లుగావుతక!

మహానియము కనునియమునై తరువలి
చమత్కార సుశోభితమైన ఈశ్వరీయ
శ్రీ ములుగు సామయారాధ్యులు రచించిన జేబ్బాగవతములోనిది. మైనవ్యము చదివిన వారికి కవిరాజుశిఖామణి దిగ్గజ విరాళతుండైన నన్నెచోడ కవి రచిత క్షమార సంభవావ్యయితో పరిచయమున్న యెడల నందలి

'అవనవాక్య హస్తకల
కాయా దీప్తం గూడి కచ్చువు
మృగలి హిడ నీకుతను
కామల రోమలం కప్పియొప్పెసం
భావిరగోడత ప్రకటి
తాలం దీప్తలలోనః బాహుత
రావలిహిత తయ్యకచ్చు
తాంకు కర ప్రకరాభిరామము

జన్మవార్తలను చతుర్వేదిక సుప్రసంగం రాక మొదలు, ఈవిధ రచనకు పాతయిపోయి ప్రకటనకు దానిలో లేక అటు చూడ కదలించునట్టి రచనలను తీసివేసి దానిలో ముద్ర చేయవలెనని, ఏమయితే సేంగాని ఈ సేదావివార్తలను కల్పనలను వృద్ధులను పరిశీలించాలని వికలించివేసి రవి విద్యారణి యందు పుష్కలవోక్తి యాకుంది.

పంతులకుని శరీరమునుండి కలుగుచే ధవళాంతులు వ్రాసువలె నా సత్యం జ్ఞానం నీత్రులు: నూడ నిచ్చు ప్రస్తుతం పాపం పోషించి యిదిగిరింది. అవర్తనలూ శరీరము సాయం సుఖయమున పోర్తల ముఖ ఎల్లనికాంతులలో కిరణం కర ముఖ మైదగా ప్రకాశించు తారామణి దేవములర జువోహరముగా నున్నదట.

కారణ నీరదేందు ఘన
సారవజీరవరాళ నుల్లికా
శరణుధా కయోధిశే
తామర సామర వాహినీ కుళో
కారతి వాహన

భారత సర్వకుల యిది కత్తిల వర్ణన.
జమిన్ వర్త ప్రవృత్తయిన అరుణదేవయతి.
ఈ యిరువురి సుయోగ చతుర్థాంశం
యందు విజృంభించునా.

శరత్కాలాల్లో నీయిదివర్తనలను
గీత చదువుతూనే మెయి నీయిది వనక
కత్తిల నీయి ప్రాజ్ఞ విరళాచారంగా విరళిల్లు
యిచ్చుది వాంఛగిచ్చుని నీయి కాంక్షలు
కారణదేహముని వ్యాపించి పాల్గొక (ఎల్ల
కలంక) పరిశుభ్రం విడుచున్నది, ఈ
కాంక్ష లామెకు రాగంబలిమూర్తినిగా
చేయుచున్నది. ఇది 'రాగమూర్తి' శబ్ద
మునక ఎల్లని స్వరూపముగి అది రాగ
మయస్వరూపిణి అని యెరువాలి.

రాగములలో సాధారణముగా కత్తిల
కవోత్తమని ఎమత్తార సంద్యుతము,
సమృద్ధయంబక నానై యున్నది. అవదీక

STATEMENT ABOUT OWNERSHIP AND OTHER PARTICULARS ABOUT

'Sathalookhana' National & Cultural fortnightly, Rajahmundry
Form IV (See Rule 8)

1. Place of publication : Rajahmundry
2. Periodicity of publication : Every 1 St and 16th.
3. Printer's Name : Sri B. Sitharama Sastry
Whether citizen of India? : Indian
(if foreigner state the country or origin) Address : 6-4-24, Innispeta, Rajahmundry-1.
4. Publisher's name : Sri B. Sitharma Sastry.
Whether citizen of India : India
(if foreigner state the country or origin) Address : 6-4-24, Innispeta, Rajahmundry-1.
5. Editor's Name : Sri B. Sitharama Sastry
Whether citizen of India? : Indian
(if foreigner state the country or origin) Address : 6-4-24, Innispeta, Rajahmundry-1.
6. Name and address of individuals who own the news paper and Part : Sri B. Sitharama Sastry
more or less than one percent of the total capital. 6-4-24, Innispeta, Rajahmundry-1

I, B. Sitharama Sastry, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

Date 16-3-1987.

(Sd) B. Sitharama Sastry.
Publisher.

ప్రకటన మొదలైన నానాగతికావ్యము మే
యించును. కాగా దోషరహితము, పత్రి
ప్రధానమునక కావ్యము అవతర
ప్రాప్తి పోషావముగా నుండును. కవి
పాతయి రచించునట్టి గ్రంథము దేని
భాగవతము, దానిప్రధానం గ్లం మొద
ప్రధానం, కవిక వ్యక్తమున దేని భాగ

) 2 (

దీనకల్పద్రుమ శతకము - సమాక్ష

— చప . పాలతోడేటి జగన్నాథరావు, ఎం.ఎ.,బి.ఎ.,ఎల్.

ధరలానక శ్రుతి చింత్రావ్యాసుడు
సంతకృత్రు సంతకరణ
బరణాక్షుత్రియై పరాజనకృషిన్
వైకృత్రు, నేవారణా
కురతక కూడ్రుడు నాను భక్తుడిల
చాకుర్యర్థ్య ధర్మయిరి
వరుసక దీర్ఘకు నీటాక్షమనదేవా!
దీన కల్పద్రుమ!

‘చాకుర్యర్థ్యం మయాస్మప్తం గుణ కర్మ
విభాగళా’ అన్న భగవద్గీతావాక్యానికి
ఇట్టి విశిష్టమైన సార్యజనన -
సార్యకాలిక దృక్పథంతో సమన్వయించి
చెప్పిన యీ పద్యంవంటి పద్యం తెలుగు
సాహిత్యంలో లేదనే మాట గాకు తెలిసి
సంతకరణ అత్యుక్తికారు వర్ణనవన్
జన్మతః సిద్ధించేది కాదని గుణకర్మల విశే
షంచిత వర్ణనవన్మయేర్పడిందని ఆధునిక
సిద్ధాంతము. కాని ప్రతివ్యక్తి తానుచేయు
గుణకర్మకలన తానే వివిధభవాలలో
బ్రాహ్మణత్వము వైకృత్రావ్యాసుడు
వాడు నగుచున్నాడను విషయం చాకు
ర్యర్థ్యవ్యవస్థకు ఈ విచేష్టన వ్యాఖ్యానం
అత్యంతాధునికమైనది.

ఇదేభావం ఏ విధోన్మేషి కవిత్వంలో
వైవా ఉంది అంటే ఓహో అని అను
కొంటాము. కాని ఒక సామాన్యమైన
తెలుగుకవి వ్రాసిన దీక్షాల్పద్రుమకవి
మనే దానిలోని దీక్షవ్యముంటే ఆస్పర్శ
పోతాము. కాని యిలాంటి మిగిలిన పద్య
రత్నాల నెన్నింటినో శ్రీ కేశవరాజీశా
రామయ్యగారు శ్రీ. ౧. ౧౩౬ లో దీన
కల్పద్రుమ శతకము ద్వారా ముగిసినది.

శ్రీ సీతారామయ్యగారు శతావ్యవ
యం హృదయశ్రేణిలో మధురాలిలి

కళాభావాలు మూర్ఛినిచ్చే పవిత్ర
గోవానీ పరివాహక శ్రాంతమైన మత
పల్లి శ్రావ్యులుకావాలా. క.గో.జిల్లా
గ్రామ నివాసి ఈయన వృత్తిశాస్త్రకర
ణమేయనా ప్రకృతిశాస్త్రకరాంతి.
కృషీంబును ఈవిషయాన్ని సీతారామ
య్యగారు శతకంలోనే

క్షీతిభక్త్రుడు సేవ్యగానిబలెప్పాత్
శ్రేణింపు గాలువ్య సుం
గతభూసంబును భక్తిచానరక ప్ర
గ్గన్ దున్ని ఏ సేవయన్
మికరీజంబులు చర్చిదాన నలు నెం
తేమోక్ష మున్నంట సు

మృతి భోగింబును హాయిగా దుడుకుమా
తా! దీన కల్పద్రుమ! 48

అని ప్రకటింపబడ్డారు. దీనకల్ప
ద్రుమకవిత్వము అర్వాభివృద్ధమైనదైవా
ప్రాచీనమైన కాళహస్తికవిత్వరకం,
దాశరథి శతకము, రామరామ శతకము
(తోట వేంకట నరసింహాచారి) నదానంద
యోగి శతకము, నేమిశతకము, మానసి
బోధశతకము (శాదేవర్తిభానకారాయ
కవి) మొదలైన తాత్వికశతకాలసహ
పంక్తిలో తీవిగానిలబడగల భావపుష్టికల
దనుటకు శతకమలోని ఏపద్యమైనా
నివర్తనమే. శతక మార్థాయితీచేయున్న
దనుటకు గహనమైన భక్తి బ్రాహ్మణ్య
భావాలు మనస్సునకు హస్తేలా చెప్పు
టంగా కవిప్రదర్శించిన ఉపయోగ నన్య
నిరూపణ నిరుపయోగంగా ముండుటయొ
మాఖ్యకారణము. కవి చూసిన ప్రతి ఉప
యోగము ఉపయోగ కన్యకతో అన్ని
విభాగ భావైక్యము కల్పించుటయి. కవికి
గతయినా ఉపయోగ నిరూపణ చూపిన

ఒకటి రెండు ఉపయోగకాలము చూపు
తాను.

సర్వజగత్ స్వప్తికి మోయాశ్రయి
హేతువు. అది భగవంతుని నుండియే
పుట్టుచున్నది.

ప్రకృతి స్వామవస్తవ్య
వికృతామిపునః పునః
భూతిగ్రామ మిమం కృత్స్నం
అతః ప్రకృతేర్వ్యాక శివశ్చిత్తో
కాని అమాయకర్మ జనిత ఫల -
మాత్రము భగవంతుని అంటవట.
న చ మౌన తాని కర్మాణి

నిమిత్తంతి భవంజయ
ఉదాసీనదాసీనం

అనుక్తం తేషు కర్మసు శివ ౧౨౨ శ్లో

ఇలా భగవద్గీత చెప్పిన విషయము
వివరాలికి అతాకి మధురంగా ఉంటుందే
గానివిషయంగా మనస్సునకు తాత్పర్యము.
శ్రీ సీతారామయ్యగారు రివిష మాన్న
ఉపయోగముగా బావుతూ గహనమైన
యీ భగవత్పాయావాద సిద్ధాంతాన్ని
ఎంత సుప్రసన్నులచే సాలో చూడండి.
తనదా నీడక గారించునీడు నెం

తక్ వృక్షమద్దాని నెం

దుడు దానంక వెల్లమోడ్చి భువి నెం

తోమాయమా నీయెడక

జనియింపన్ దగదానివంటకయితిని

చృలో గ్రాణ దీవాయతి

కువి నిశ్చేయం సుస్థురింకు మదిసెం

దుకా దీన కల్పద్రుమ - 11

నీడ తనకలన నేపర్పడినా అనీడ అనన్య
పుని మాత్ర మంటదు ఇది అందరకు అను

భవశిర్ధమే. దీన్ని భగవత్పాయావాదాని
కన్యయింపలేదని కవి ఉపయోగ నిరూ

పణ వైపునకు మనస్సుసాధ్యమనకతప్పుడు.

కవికి గత యీ ఉపయోగ నిర్మితతే
మరొక్క ఉపయోగము చూపుతాను.

‘బాతస్యహి ధ్రువో మృతిస్య’

అంతయును పూర్తిగా చేసి తిన్న గీతా
 భాగ్యాన్ని నివసించుచున్నది. ప్రభుసమి
 తులగా ఆత్మను యోగిగా భావించి అప
 మానంగా వ్యవహరించి జరిగే ఫలదీకర
 తాన్ని ఎంతయుగా అన్వయించి తన
 విషయాన్ని సుఖోభంబున చూడండి.

అల త్రువ్వయి ధర్మశ్శుభంబునదు
 మువ్వనకు నామకమున
 గలగన గారణమొందుదాని దెనుక
 వ్యంభానాత్మ వికీక
 కలగన బ్రాహ్మణకట్టు చావన నవ
 స్థాభేదమొందు దా
 గలగన బోధమొందు నీత యోగం
 కా! దీనకల్పద్రుమా - 17

భగవదరాధన నిర్గుణారాధన సగుణ
 రాధన అని రెండురకాలు 60 నిర్గుణారా
 ధనపరమాయోగముననుగుణ నూత్రమే
 అనుగుణార్థముననుగుణ సగుణారాధన
 భేదము అందుబాటులో ఉంచేమయం.
 హిందువులలో బహుదేవతారాధన రేపర్వ
 మనాది కీర్తి యొక భక్త్యాచారము.
 భావార్థమేమనగా తీసికొన్న త్రువకు మన
 కవులు బాంధవ్యం సగుణారాధనలే.
 అందుకే భక్తబాధ్యులలో ముఖ
 విధిగా భావతారములే కన్పిస్తుంది.

కాని యాదీన కల్పద్రుమ భక్తంలో
 మాత్రం అలాంటి భావతారములే లేమా
 కనిపిస్తే. కారణము శ్రీ సీతారామయ్య
 గారు నిర్గుణ బ్రహ్మభావముల కావ
 దమే. అందుచేత బ్రాహ్మణాన్ని భక్తానికి
 దీక్ష ప్రాసన ముద్రపిద్దకంటేమును శ్రీ
 వేదము నామకాస్త్రీగారే ప్రకటియారు.
 కావుననే యాగకలంలో విశ్వకర్మ
 కమే - క్రమం పురుషాంతరికమున
 నిర్గుణభగవత్పురుషభక్తన మాత్రమే
 సామ్యమేనొంది.

ధర్మశాస్త్రాంతరిక, వారి నిర్వచిత నం
 తరే దేవభూమిలో భక్త

మరియ్యారని భక్తభావమునవోర్తి
 ముందు నిర్వచితమున
 విశ్వకర్మము కాదే నిదురుములో
 భావించి నిర్వచితం
 నరమక బాపితి మునునీ ముత్యం
 దీ! దీనకల్పద్రుమా - 10
 నివసించాలి మూర్ఖులందరగులన
 నీ చెల్లునయ్యమనిన
 నీ నిందారాధి సద్గుణానిమునున
 నీ రూపు సర్వములన
 నీ నానా రస రమ్యతన నుగియన
 నీయినమేమనగన
 లేనన బాత్తురు నీమ సద్గుణములం
 దీ! దీన కల్పద్రుమా - 16

మంచభూతములందు - మూర్ఖులం
 బ్రాదుల యందు భగవద్గుణము వర్ణంప
 విదిన యీపద్యాలు ఏమనకలెనా భగవ
 త్తులిచేమనకదాని భవయోగపరేపద్య
 రత్నాలే.

శ్రీ సీతారామయ్యగారు నిర్గుణబ్రహ్మ
 భావముల కావటములేనే వారిలో
 చక్కని చిక్కని అద్వైతభావం యాత్రి
 నిర్మలము. అందుచేతనే భగవత్ప్రాప్తి
 భక్తివిశిష్ట భావమారాల్లో ఏది సాధ్యమి
 అనే తుదకు దాని పరమైన విగతట్ట
 వాదాల కోరికలేదు. భగవత్ప్రాప్తికి
 రెండవ ముఖ్యములే యింటారు. సీతారా
 మయ్యగారు.

కనగా: తెత్తుల బోటిలో నొకటి పో
 గానున్న యాచార
 మునాటికే వృథాయారిగా రహిత
 భావములతో భావములతో భావనా
 భావనతో విరాగ మొందకంటే
 ప్రభుభావముతో భావమున
 యనభాగి నిర్వల రెండింటి గృహము దే
 కా! దీన కల్పద్రుమా - 60

తెత్తులబోటిలో ఒకటిపోయిన రెండ
 వది వృథామే. ఇది యిందరదన మనభవ
 భావభావం దే ముందుకు భావమేరాగ్య

మనశ్శుభం ఒకటి యింటి రెండవది
 లేకపోయినట్లైతే వృథామే. ఎంతసహా
 నిద్దమన ఉపమానం.

ప్రతిభావనారాగ్యభావ సిద్ధిభావనం
 చేతనే భగవద్గీతలో
 కామాత్మాసః స్వర్గపరా
 భక్త్యః శ్రుతప్రదాం
 క్రియానిశ్చ సమకాం
 భోగ్యైశ్చైర్గుణిం ప్రతి
 అని చెప్పినట్లుగా భావనాచతుషు చేయ
 నట్టియు - భోగ్యైశ్చైర్గుణం ప్రసాదించు
 నవియునగు వివిధ క్రియాకలాపములను
 చేయవలసి కంటిగా, దాకగా భగవంతు
 నర్పిత మని అంటారు శ్రీ సీతారామయ్య
 గారు.

వికనా చాతే దయాళు నిష్ఠుమనిలో
 ప్రేమించి యింటు న
 ద్దతికి దీనకంటే తుచ్చగతి పా
 ర్థవ్యాపికి నియమక
 క్రతదానాదుల లాభనాటి కే వ
 రం బాదన వోడనే
 గతిగానం గలయాయాం కృతినిక

స్మదీన కల్పద్రుమా - 76
 సహజంగా శ్రీ సీతారామయ్యగారు
 భావమేరాగ్య నిష్ఠుమ కావటములేనే
 అయినన చక్కని భాగవత భక్తి ఏర్ప
 డింది. కారణము శ్రీకృష్ణుని
 నిరూపకములేనయిన,
 నిరూపకములేనే దీనియ్యమునునికాం
 తాపార భూతవయాయును, తా వ స
 మందార నిక దయచేయగదే అని

ప్రాప్తిచిహ్నంగా
 సతతాదర్శ సుతవంబు, ప్రకృతే
 వ్యాభూతికి చామనా
 మృత్యుమృత్యువునందు జ్ఞ ప్రేమ
 విరాక్తుకర్మము, దీనకమే
 కృతికారంబుభక్తి ప్రేమ గురుతా
 కర్మంబు విశ్వకర్మము
 వికారాంగకర్మము సాత్వికకర్మమున
 కే విశ్వకర్మద్రుమా - 108

అది ప్రాథమికంగాని కవియై యుం దిరను అందరు కొంత నేటలు కవిగా గుర్తింపు కావాలని ఎప్పుడు ప్రయత్నం చేసి నిష్పాక్షికత కవి పీఠారామయ్య గారు.

జైమినీకాలమునండి నేటివరకు కాళి దాసు అభిజ్ఞాన కామితలాన్ని అనేక కవులు అనువదించినా అచ్చ తెనుగు ప్రబంధంగా ప్రబంధీకరించిన మహాకవి శ్రీ పీఠారామయ్యగారు చాలామందికి తెలియదు.

అచ్చ తెనుగు ప్రబంధం ప్రాయశః మంజీ ఒక కాలు ఒక చెయి కట్టివేసి, వరదనీటివనామామలో ఎగురు ఈడు కొని గట్టుకు చేరుకోవడమే అని యీయన కృంగార కామితం ప్రబంధానికి పీఠికా వ్రాసిన శ్రీ కేశరాజు మేకట నృసింహ అప్పారావుగారు స్తుతించారు. అయితే శ్రీ పీఠారామయ్యగారి కట్టి ప్రతిభాత్మ తృప్తిలలా వచ్చాయి? అని యింజే శ్రీ పీఠారామయ్యగారి “నేను సంస్కృతాంధ్రముల నే గురువుకొద్ద నభ్యసించ లేదు. స్వయంకృషివలననే కొంతజ్ఞాన మును సంపాదించుకొంటి” వని దీని కల్ప ద్రుమ కళకములో చెప్పుకొన్నారు. ఆ కళకము తనకు ప్రథమప్రయత్నమైనా అటుచేత సంస్కృతాంధ్రా లే. తున్నపు నొక్క అభ్యసించకపోవడంవల్ల కళకంలో దోషములు దొరికియుండవచ్చునని కవి గారి మనవిచెప్పిన్నారు. కాని ‘శృంగార కామితము’ అనే అచ్చ తెనుగు ప్రబంధరచనాకాలమునాటికి మూలం పీఠికచన ప్రాథమిక సంకలనమొకటి అని శ్రీ జూవల్లభుల తులసిరామగారు; మధుసూదనంతుల సత్యకారాయణాస్త్రి గారు; శ్రీ చిలుకూరి హరిశ్చంద్రాస్త్రి గారు శ్రీ ఇంద్రగిరి హనుమచ్ఛాస్త్రి గారు కవులకులకు అభిప్రాయములు ఒక్కటే అని.

“ఆంధ్రము - తెనుగు, తెలుగు”

— కృమంకన మార్గకారాయణరాజు

క్రీస్తుపూర్వం 110 సంవత్సరాలనాడు ‘వీరశైలము ప్రావృణం’లో శేవంలో నిర్వచించబడినటువంటి తాత్త్విక సర్వలు ఇత్యదిగ్రంథాలలో ‘ఆంధ్ర’ శబ్దం కని పిస్తుంది పైదానికన్నా ఇంకా ప్రచారం చేసే 200 A.D. వాడే తెలుగువాడు అంది. అశ్వమేధార్థము మాదా అంది అం దారి. కాని ఇక్కడ ఆంధ్రశబ్దం ముచ్చట చెప్పుకుంటున్నామని కాబట్టి అదిషయము వదిలేస్తున్నామి. తెలుగుగురించి ప్రత్యే కంగా చిహ్నము కాబట్టి, అవిషయము తర్వాత మనవిచేస్తాను.

విశ్వామితుడు బలికాళోనున్న కున శృపుడు అనే బాల్యకీర్తనములకై ఇతనికి బదులు తన తొలిగురువు కుమారులలో నొకనిని ఆశ్రమంలోవుండి బ్రతనిని కాపాడుమనెను. అందుకాకాని పుత్రులందరూ శిష్యులు వృత్తిరేకించారు. దానిలో ఆయనకు అగ్రహంవచ్చి, తెలుగే ‘ఆంధ్రులు, అదే ఆంధ్రులు కంటేనే కనీసంకాదని వారే ఈ ఆంధ్రకాలిగా పిర్పడ్డారనీ, చెప్పుబడుతుంది. దీనిని మనము విశ్వసనీయ 200 A.D. పూర్వం ఆంధ్రం అదే తెలుగు అని దని నమ్మగలం.

అదేకావించా అమృతశపురాజులలో ‘కేశవరంగా, శాలివరంగా ఆంధ్ర’ అను దానిని ఉదాహరించినారు. సంస్కృత

1945 లో దీనకల్పద్రుమ కలికిం; 1959లో అచ్చ తెనుగు కృంగార కామం కలం వెలుగులోనికి వచ్చినా కాలగమనం లోతెరచాటుచి పోతున్న యీ కావ్యా లనుజీరిగి తెలుగులోనికి తేలవిన కర్తవ్యం ఆంధ్రవిమర్శకులపై పెంతెనా ఉన్నది. ***

ప్రాకృతసాహిత్యాలలో మాదా ఉటం కించబడింది. మహాకవికొచ్చిన ‘Plumy’ (ప్లీనీ) అనే యూరప్ యాదికడు హిందూదేశమును దర్శించడానికి వచ్చి, ఆంధ్రదేశములో గొప్ప నెవ్వం ఉందనీ, రాజ్యం స్థాపించారనీ వ్రాసాడు.

‘మొగ ప్రసాద’ అను మహాకవి యాత్రి కడు తారతమికాలవనమనకు వచ్చి తన రచనల్లో మాదా ఆర్యుల సుదాహరించాడు. ఇంకావూల 200 to 280 సంవత్సరాల మధ్యకాలించిన కాలకావ్యానులు ఆంధ్రులే అని పేర్కొనడం జరిగింది. ఆమె ‘ఆంధ్ర’ అనే పదాన్ని గురించి చర్చించాల్సి వస్తే ఇది మువల కాలిక రంగా, ఆపిమ్మట భావపరంగా వాడబడింది. మహాకవియైన మేమిటంటే మునుస్సులిలో ‘కారావర’ క్రియందు నివాసమున జన్మించి గ్రామము వెలుపల నివసించేవారే ఆంధ్రులని చెప్పుబడింది. రాయాయణము కిష్కింధా కావ్యము లోను ఆంధ్రకాలిని, గూర్చిన ప్రస్తావన వుంది.

అశోకచక్రవర్తి కేయించినకావ్యాల్లో ‘గిర్నార్’ కావన లో ‘అంధపిరిండెడు’ అని, మహాకవి యీ కావనములో ‘అంధపులిదేను’ అని కాలికరంగా ఈ ‘ఆంధ్ర’ శబ్దం పేర్కొనబడింది. ఇది ‘ఆంధ్ర’ శబ్దానికి విశ్వసనీయ సంస్కృత పురాణాలలో ముఖ్యంగా బ్రహ్మండ, భాగవత, మత్స్య, వాయు, విష్ణు పురాణాల్లో ఆంధ్రభృత్యులు అనేటటువంటి వంశము పేర్కొనబడింది. ఈపురాణాల్లోని ఆంధ్ర భృత్యులే ఆంధ్రులని చరిత్రకారుల యూహ.

శ్రీ. క. 4, 5 కాలాలకు చెందిన బ్రహ్మ సాహిత్యములో ఒక గ్రంథములో ‘అంది

తమ అని శోధించబడింది. ఇది కాతి పరంగానే, వారు అంగ్రులేనని పరిపా తించి అభిప్రాయము. అలాగే రేవళ తా ద్దానికి చెందిన 'జవాన్ ఫూర్ గాన ములో' 'అంగ్రపతి, అంగ్రపా' అనే పదాలు వాడబడ్డాయి. ఈ కావ్యవర్ణనలయిం దున ఒక తాత్పర్యములో ఒక అంగ్రా ధివతిని గూర్చి వర్ణించబడినది. మిగి లోట ఉద్యోగముని కావ్యమాలలో 'అంగ్రపాత' అని వాటిలంగా వాడుక చేయబడింది. పల్లవరాజు ప్రతినిధి యైన శివస్థంభవర్ణన చేయించిన 'మైద వోలు' కావ్యములో మొట్టమొదట ఈ అంగ్రపాత దేశపరముగా వాడబడింది. మొట్టమొదటిగా (క్రి. శ. 840 లో) వేయించిన ముడియ నూరు 'కావ్యము లో' 'అంగ్రపాత' అని వాడుక చేశారు. పోతానామిహారుడు కూడా (క్రి. శ. 1066లో) తన 'సృష్టాంశిక'లో అంగ్రపాతాన్ని పేర్కొన్నాడు. చెనాయాత్రికుడు చూర్యాయక్ సాంగ్ (క్రి. శ. 640 లో) నేటి కృష్ణా, గోదావరీమండలాల్లో సమానముగా గుర్తించబడిన భూభాగాన్ని 'అంగ్రదేశము'గా నిర్వచించాడు. దండి మహాకవి (క్రి. శ. 600లో) తన దశవమార చరిత్రలో 7వ అధ్యాయంలో అంగ్రపాత గాన్ని పేర్కొన్నాడు.

'శివరాన నిడదొర' అనే తమిళ గ్రం థములో 'అంగ్రపాత' అనేది దేశంగా చెప్పబడింది. నేమిచంద్రుని 'ప్రవచన సాగోధారము' అనే పాశ్చాత్య గ్రంథ ములో అంగ్రదేశపరంగా 'అంగ్ర' శబ్ద ముపయోగించబడినది.

భాషాపరంగా చూస్తే అంగ్రశబ్దం 'నంజనూడి' కావనంలో వేనబడుతుంది.

'తెనుగు' అనే పదం వస్తుయగారి భారతింగో ఉపయోగించడం జరిగింది. అంతకంటే ముందుగా కన్నడవామడి గురించి 1 నంద్యిస్తే తెనుగుపద నికే జరి పువ్రత కనిపిస్తుంది. 'తెనుగు లేటి - తెనుగు లేటెనె నది కన్నడ కి కురిచెన్నడం కి సూరిశాంబిడి

అవ అధ్యాత్మయోగముల అధ్యాత్మ మైనది అని ఇది విశ్వసించడము మన నరకు ఇబ్బంది లేదు. తమిళులు మాత్రము ఒప్పురు, పోలే తెలుగు, నుండి తెలుగు తెలుగు తెనుగు నుండి పుట్టితా యని కొందరు చెబుతున్నారు. నిజం పరిశీలిస్తే తెలుగు, తెలుగు అనే గెండు మార్పులు భాషాపరంగా కన్పిస్తున్నాయి!

ఇంకా కాస్త పుట్టకూర్చి పరంగాలలో చిస్తే తాన్ + అని అనుకల్పము అనుడిక వలన తెనుగుశబ్దం ఏర్పడిందని చెబుతు తున్నారు. అది కావడం దా తేనెలాంటి సుధురమైన భావ అని కూడా అంటు న్నారు. మొదటిది గ్రీకులకు లింగిస్టిక్ సర్వేలో చెప్పింది, తెనుగుకన్నా తెలుగే వ్రాసినమని ఒక అభిప్రాయం కూడా ఉంది. మొత్తమునాడ అంగ్రము తెనుగు తెలుగు అనే పదాలకు ఒకే భావమే పర్యాయ పదాలుగా వాడటం చేత ఇంకా లోతువ్రాసేటందు తెలుగును గురించి వివరి సాను. తెలుగులో ఉన్న కావ్యాలలో తెలుగు, తిలింగ, తిలిలింగ, తెలంగ, తెలుంగ - అనే శబ్దాలు వాడబడ్డాయి. దాని పుట్టకూర్చి పరిశీలిస్తే తిలింగ శబ్దభవ మని, ఆ మూడు ప్రాంతమధ్య గల దేశా నికి చెందిన భాషావడము చేత ఆ పేర్లు ఏర్పడినవి చెప్పారు.

ఈ తెలుగు అనే పదానికి ప్రాచీన కావ్యాలలో ప్రయోగము కనపడదు. వినవత్తరాజులో మాత్రము ప్రాసములే కంగా ప్రయోగించబడినది. మూలములే కేతవకూడా తెలుగు అనే మాటను ప్రయో గించాడు అదే ప్రాసమునాలో వుంది విక్రమ తన సర్వచక్ర త్తరామాయణం లో ఉపయోగించాడు ప్రాకృత కావ్యాలలో తెలుగుకన్నానే పర్యాయ శబ్దాలుగా తిలింగ తెలింగ - దేశవిశేషంగా చెప్పబడ్డాయి. మార్కండేయ, వాయు పురాణాలలోనూ దేశవాసులగా ఉదాహ రించబడింది.

తమిళంలోని 'తొల్కావియోగిని' కావ్యభాగమున 'తిచ్చెవోల' పదవివరింప సంధర్భంలో 'తొల్కానివాడలలో' తెలింగం' అని వుంది. ఇది పవనకతాబానికి సంబంధించినది. ఇదే విధంగా 'కలింగత్తులిరికి' అనే తమిళ గ్రంథంలో కూడా తెలుంగ అనే అంగ్రమునకు బదులు. అదే భాషలోగల 'సమ్మూత్' అనే గ్రంథంలో కూడా 'తెలింగం' అనేదే ఉదాహరించబడింది.

కన్నడ భాషలోనూ పే బసవత్తరా గంలో 'తెలుగు తెంగ' అనే మాటలు ప్రయోగించారు అదే భాషలో 'శేషాచార' చించిన 'శబదమణి తర్కరత్న' అనే పద్య వ్యాకరణంలో 'తెలుంగిలి తెలిగిలి' అనే శబ్దాలు ప్రయోగించబడ్డాయి దీనిని బట్టి 2 వ శతాబ్దం నుండి వాడుకలో స్పష్టముగా తెలుయింది.

ధర్మశ్రీ వర్ణక కాళింగ వచనాను సంజ్ఞ మొదట త్రిలింగారమునకు త్రిలింగ దేశ మనమ కృతులన్' కాబట్టి 'త్రిలింగ' - తిలింగ - తెలుంగు తెలుగునూడే కావచ్చును.

త్రిలింగ శబ్దభవము తెలుగు అని చెప్పకావచ్చునట్లు కూర్చు పాగర తిరాన్ని ఉత్తలింగ - మధ్యలింగ - కలింగ వాచాంతో వ్యవహరిస్తారు. గోదావరి నుండి మహాసాగర గిరివరకు కలింగము. ప్రస్తుతము గోదావరి నుండి మహాసాగర గిరివరకు ఉన్న భూము తెలుగుదేశం లోనే ఉంది. అంటే కలింగము త్రిలింగాలలో ఏదేశము ఈ ప్రాంతంలో పూర్వపురాణాలు వేయించిన కావ్యము లలో 'త్రిలింగాధిపతి', 'త్రిలింగాలో' ఏదేశము తిలింగాధిపతి, 'త్రిలింగ ముదలరాధిపతి' అని ఆయా పాఠాలు పేర్కొనబడ్డాయి.

ఆంధ్రంగా కూడా ఈ త్రిలింగ శబ్దమే కొన్ని మార్పులకు గురై తెలుగునదే ఒక వాడము ఏకాంతా చెప్పేదమున 'అంగ్రము - తెలుగు - తెలుగు - Jenty' వంటి అనే వాచాంతరాలు ఆయా కాలాల్లో మారుతూ వచ్చాయి. ***

